

Kaleta, Andrzej

Położenie i styl życia młodzieży wiejskiej w Austrii

Acta Universitatis Nicolai Copernici. Socjologia Wychowania 9 (222), 15-30

1990

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Katedra Socjologii UMK
w Toruniu

Andrzej Kaleta

POŁOŻENIE I STYL ŻYCIA MŁODZIEŻY WIEJSKIEJ W AUSTRII

W roku 1978 austriacki badacz Josef Mannert, na zlecenie Instytutu Badań Gospodarki Rolnej Ministerstwa Rolnictwa i Leśnictwa (*Agrarwirtschaftlichen Institut des Bundesministeriums für Land- und Forstwirtschaft*), przeprowadził badania nad młodzieżą wiejską, która w Austrii w zasadzie po raz pierwszy stała się samodzielnym przedmiotem badań empirycznych.

Obszerny kwestionariusz wywiadu — obejmujący zagadnienia wykształcenia i zawodu, aktywności intelektualnej i dostępu do informacji, życia rodzinnego, kontaktów społecznych i czasu wolnego, wiary i norm obyczajowych, gospodarki rolnej i przestrzeni wiejskiej — skierowano do 2150 młodych mieszkańców wsi. Wywiady — przeprowadzane przez aktywistów Organizacji Młodzieży Wiejskiej — miały charakter anonimowy i objęły młodzież 43 gmin zlokalizowanych na terenie całej Austrii, reprezentujących wszystkie istniejące w tym kraju typy wsi: rolnicze (18), nierolnicze (25), turystyczne (17), nadgraniczne (6). W każdej z nich wybrano do badań 50 osób (25 chłopców i 25 dziewcząt), w wieku 15—25 lat (po 10 osób w przedziałach wiekowych 15—17 lat, 17—19 lat, 19—21 lat, 21—23 lata, 23—25 lat). W gminach rolniczych 10 respondentów pochodziło z rodzin rolników indywidualnych (chłopskich), pozostałych 40 z rodzin nierolniczych — w gminach nierolniczych odpowiednio 5 z rodzin rolniczych i 45 z rodzin nierolniczych. W obrębie każdej pięćdziesiątki 37 młodych ludzi pracowało zawodowo, pozostałych 13 uczyło się.

Kończąc tę krótką charakterystykę materiałów¹, które stanowią pod-

---

¹ Materiały udostępnił Centralny Instytut Ekonomiki Rolnictwa we Wiedniu (*Bundesanstalt für Agrarwirtschaft*), w którym — jako stypendysta rządu austriackiego — przebywałem na przełomie lat 1987/1988. Zob. także: J. Mannert, *Lebenseinstellung und Zukunftserwartungen der ländlichen Jugend. Eine empirische Untersuchung in 43 Gemeinden Österreich*; *Schriftenreihe des Agrarwirtschaftlichen In-*

stawę prezentowanego opracowania, dodajmy jeszcze, że od 2150 respondentów uzyskano 1960 (91%) wywiadów nie budzących zastrzeżeń merytorycznych i nadających się do dalszych analiz.

DOM — RODZINA

Młodzi mieszkańcy wsi w swych rodzinach pochodzenia zajmują różne pozycje, zależne od własnych cech osobowych oraz kultury pedagogicznej rodziców. Najczęściej jednak znajdują tam relatywnie mało możliwości realizacji swych dążeń egzystencjalnych oraz kształtowania swego życia stosownie do własnych potrzeb i wyobrażeń. Ogranicza je dodatkowo autorytaryzm, który jeszcze w wielu rodzinach wiejskich cechuje stosunki między rodzicami i dziećmi.

Zdecydowana większość badanych młodych ludzi (88%) pozostaje jeszcze w stanie wolnym, stosunkowo nieliczni (12%) założyli już własną rodzinę. Ten pierwszy wskaźnik jest wyraźnie wyższy w przypadku młodzieży męskiej (93%) niż żeńskiej (83%); ten drugi dla młodzieży zamieszkującej wsie rolnicze. Młodzież wiejska ma ponadto relatywnie większą liczbę rodzeństwa — co trzeci respondent miał czworo lub więcej siostr i braci, tylko 6% było jedynakami. Dodajmy w tym miejscu, że wskaźnik dzietności rodziny wiejskiej w okresie badań wynosił 3,6 oraz że był on wyższy w rodzinach chłopskich (3,9), a niższy w rodzinach nie związanych z rolnictwem (3,3).

Zdecydowana większość badanych (84%) mieszka jeszcze wspólnie z rodzicami, przy czym wskaźnik ten wzrasta w młodszych grupach wiekowych (97%), a obniża się w grupach starszych (60%). W tych ostatnich daje o sobie znać silna tendencja do mieszkania z dala od rodziców, chociaż przeszło 70% badanej młodzieży (w Austrii zachodniej jeszcze więcej, ze względu na tradycyjnie duże budynki chłopskie w okolicach alpejskich) posiada w ich domach własny pokój.

Dosyć różnie układają się stosunki między młodymi ludźmi i ich rodzicami — 37% respondentów stwierdza, że często rozmawia z rodzicami o sprawach osobistych, 44% czyni to czasami. Wyraźnie gorzej jest pod tym względem w rodzinach chłopskich, rzadziej dochodzi do takich rozmów również w rodzinach nierolniczych z niższych piętrowości społecznej. W rodzinach wielodzietnych funkcje powierników przejmuje bardzo często rodzeństwo. W przypadku konfliktów — dochodzi do nich najczęściej na tle pory wieczornych powrotów do domu (16%), spraw finansowych (15%) oraz wyglądu zewnętrznego (13%) — zdecydowana

---

stitutes des Bundesministeriums für Land- und Forstwirtschaft, Wien 1981; tenże, Kontakty społeczne i organizacja wolnego czasu młodzieży wiejskiej w Austrii, Młodzież i Wieś, 1987, nr B.

większość rodziców (7,5%) wysłuchuje argumentów własnych dzieci, ale w prawie co piątej rodzinie nie pozwala się na żadną dyskusję. Szczególnie dużym stopniem zaufania 37% młodych mieszkańców wsi obdarza własną matkę, 22% własnego ojca, 15% (w starszych grupach wiekowych) żonę/męża, a 13% przyjaciółkę/przyjaciela².

Kończąc ten fragment naszych rozważań zasygnalizuję, że poglądy polityczne odgrywają bardzo niewielką rolę jako przyczyny konfliktów między młodymi mieszkańcami wsi i ich rodzicami (głównie ojcami). Jest to przede wszystkim skutkiem braku zainteresowania polityką, deklarowanego przez 36% badanych (29% mężczyzn i 43% kobiet), a także rozbieżności poglądów (poglądy 50% wyrażających zainteresowanie polityką są identyczne jak poglądy ich ojców, 40% ma poglądy zbliżone do poglądów ojca, a tylko 10% badanych sprzeczne z poglądami ojców). Czynnikiem najsilniej różnicującym to zjawisko jest oczywiście wykształcenie³.

WYKSZTAŁCENIE — ZAWÓD

Zawód i wykształcenie (jako droga do zawodu) znajduje się w centrum zainteresowania wielu mieszkańców Austrii, a szczególnie młodzieży. Z wykształceniem i wykonywanym zawodem są bowiem powiązane zarówno możliwości osiągnięcia określonej pozycji społecznej, jak i warunki, w jakich będzie przebiegał społeczny i indywidualny rozwój jednostki. Wykształcenie, zawód i praca zawodowa to także centralne ogniwa systemu wartości młodzieży wiejskiej, z którymi bezpośrednio łączy się sposób jej funkcjonowania w rolach społecznych, kształt osobowości oraz treść oczekiwań i pragnień względem przyszłości.

Prezentację danych na ten temat rozpocznę od poziomu skolaryzacji młodzieży wiejskiej (tab. 1), warunkującego w przypadku wsi austriackiej

Tabela 1

POZIOM WYKSZTAŁCENIA MŁODZIEŻY WIEJSKIEJ W AUSTRII (W %)

Płeć	Wykształcenie					
	niepełne podstawowe	podstawowe	zawodowe	średnie	wyższe niż średnie	wyższe
M	8,0	25,0	40,0	18,0	8,0	0,7
K	12,0	30,0	25,0	23,0	8,0	1,9
R	10,0	28,0	32,0	21,0	8,0	1,3

² Więcej danych ilustrujących te zagadnienia zawierają tab. 1, 2, 3 i 4 zamieszczone w Aneksie.

³ Zob. tab. 5 Aneksu.

dość silnie karierę zawodową. Poziom wykształcenia koreluje przede wszystkim z przynależnością społeczną oraz liczbą rodzeństwa. Młodzież wiejską pochodzącą z grup społeczno-zawodowych wyżej stratyfikowanych społecznie (urzędnicy, samodzielni przedsiębiorcy, przedstawiciele tzw. wolnych zawodów) charakteryzuje wyższy poziom aspiracji kształceniowych oraz wyższy poziom wykształcenia w porównaniu z młodzieżą chłopską, która zazwyczaj poprzestaje na szkole zawodowej. Poziom używanego wykształcenia jest również wyraźnie niższy w rodzinach wielodzietnych.

Zdecydowana większość młodych Austriaków zamieszkujących wieś pracuje zawodowo (64⁰/o), 14⁰/o określa siebie jako terminujących w różnych zawodach (ewentualnie poszukujących pracy) i 22⁰/o jako uczniów bądź studentów. Wśród młodzieży zawodowo czynnej dominują zdecydowanie tzw. pracownicy umysłowi (42⁰/o), robotnicy wykwalifikowani (27⁰/o) oraz młodzi rolnicy pracujący w gospodarstwach będących własnością rodziców (18⁰/o). Robotnicy niewykwalifikowani (10⁰/o) oraz samodzielni przedsiębiorcy, wykonujący tzw. wolne zawody (3⁰/o) stanowią wyraźną mniejszość. Ponieważ rodzaj wykonywanego zawodu jest najsilniej skorelowany z zawodem ojca, nie popełniamy błędu stwierdzając, że duża część młodych mieszkańców wsi powtarza karierę zawodową jednego z rodziców (najczęściej ojca).

Prawie połowa młodych ludzi (47⁰/o) wybiera swój zawód samodzielnie, 38⁰/o wspólnie z rodzicami, 7⁰/o pod dominującym wpływem rodziców lub krewnych, 4⁰/o pod dominującym wpływem znajomych i przyjaciół, a 2⁰/o młodych ludzi stwierdza, że nie miało innych możliwości z powodu trudnej sytuacji na rynku pracy. Relatywnie niewielka grupa badanych dokonała zmiany zawodu (17⁰/o), przy czym tylko co piąty reprezentant tej grupy motywował to błędnym wyborem zawodu. Zdecydowana większość młodzieży wiejskiej (60⁰/o) jest w pełni zadowolona z wybranego i wykonywanego zawodu, 38⁰/o młodych mieszkańców wsi określa siebie jako częściowo zadowolonych, a tylko 2⁰/o jako niezadowolonych. Dodajmy, że stopień zadowolenia z zawodu jest odwrotnie proporcjonalny do wieku badanych (maleje w starszych rocznikach młodzieży) oraz wprost proporcjonalny do poziomu ich wykształcenia (wzrasta w miarę wzrostu poziomu wykształcenia).

Za najistotniejszy czynnik pomyślnego przebiegu kariery zawodowej 46⁰/o młodzieży uznaje wykształcenie, a 42⁰/o wysoki poziom kwalifikacji zawodowych. Tylko 10⁰/o łączy ją z tzw. układami, a 2⁰/o z dziedziczeniem majątku zgromadzonego przez rodziców lub krewnych.

W prezentowanym fragmencie opracowania nie może zabraknąć informacji o problemie bezrobocia wśród młodzieży wiejskiej, które w zależności od regionu wynosi 3 do 5⁰/o, wykazując tendencje zwykłe.

W przeważającej części dotyczy ono młodych mieszkańców wsi kończących szkołę, przy czym za bezrobotnego uważa się absolwenta szukającego pracy dłużej niż trzy miesiące. Pomimo stosunkowo wysokich wskaźników bezrobocia percepcja tego problemu — piszą J. Kárász i H. Rögl w swym opracowaniu poświęconym położeniu i orientacjom życiowym młodzieży wiejskiej w Austrii — zarówno przez młodych mieszkańców, jak i aktyw społeczno-polityczny wsi jest niewielka. Przywyczażono się już bowiem do różnych form „ukrytego bezrobocia” — traktowanego jako indywidualne niepowodzenie życiowe — w postaci sezonowej pomocy w gospodarstwach rolnych, pracy w lesie czy u rzemieślnika, które także w znacznym stopniu nękało pokolenie rodziców⁴.

AKTYWNOŚĆ INTELEKTUALNA — DOSTĘP DO INFORMACJI

Młodzież wiejska w Austrii interesuje się różnymi dziedzinami wiedzy i życia społecznego, jednak zdecydowanie na pierwszym miejscu stawia zainteresowania związane z szeroko pojętą naturą (tab. 2). Typ zaintere-

Tabela 2
ZAINTERESOWANIA MŁODZIEŻY WIEJSKIEJ W AUSTRII
(DANE W %)

Dziedzina wiedzy lub życia społecznego	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Natura	26,0	40,0	33,0
Technika	32,0	6,0	19,0
Gospodarka	16,0	14,0	15,0
Spółeczeństwo	7,0	18,0	12,5
Kultura—sztuka	7,0	15,0	11,0
Polityka	12,0	7,0	9,5

sowań jest bardzo silnie związany z poziomem posiadanego wykształcenia — młodzież z górnych przedziałów wykształcenia w relatywnie większym stopniu interesuje się polityką, kulturą i sztuką oraz społeczeństwem. Słabiej wykształceni wykazują znacznie większe niż przeciętne zainteresowanie naturą⁵.

Głównym źródłem informacji o wydarzeniach lokalnych i ponadlokalnych (kraj, świat) jest telewizja i prasa (wskazuje na nie po 36% bada-

⁴ J. Kárász, H. Rögl, *Probleme der Existenzgründung und Lebensorientierung der jungen Generation im ländlichen Raum. Zusammenfassungen aus den Untersuchungsgemeinden Geras, Lunz und Weikendorf sowie Schlussfolgerungen und Veränderungsvorschläge*, Wien 1983.

⁵ Zob. tab. 6 Aneksu.

nej młodzieży wiejskiej), w dalszej kolejności radio (15⁰/o) oraz kręgi znajomych i przyjaciół (10⁰/o). Rodzaj preferowanych źródeł informacji jest dość znacząco różnicowany przede wszystkim przez wiek i wykształcenie ⁶.

Niewątpliwie najsystematyczniej wykorzystywanym źródłem informacji jest telewizja, z której codziennie czerpie wiadomości 34⁰/o młodzieży wiejskiej (36⁰/o młodzieży płci męskiej i 31⁰/o młodzieży płci żeńskiej). Do najchętniej oglądanych programów należą: programy rozrywkowe (24⁰/o), informacyjne (głównie DTV — 23⁰/o), sportowe (22⁰/o), filmy kryminalne i westerny (21⁰/o). Znacznie mniejsza część młodzieży preferuje programy oświatowe (7⁰/o), a tylko 3⁰/o wskazuje na zainteresowanie różnymi innymi formami programowymi telewizji.

Młodzi mieszkańcy wsi dość systematycznie czytają prasę codzienną — 37⁰/o określa siebie jako regularnie czytających, 46⁰/o jako nieregularnie czytających oraz 17⁰/o jako prawie nie czytających. Czytelnictwo dzienników jest znacząco różnicowane przez wiek ⁷ oraz wykształcenie. I tak, podczas gdy w dwóch górnych przedziałach wykształcenia wskaźnik regularnie czytających ten rodzaj prasy osiąga odpowiednio 56⁰/o i 72⁰/o, to wśród legitymujących się wykształceniem niepełnym podstawowym (*Volksschule*) tylko 28⁰/o, a wskaźnik prawie wcale nie czytających 27⁰/o. Dla porównania dodajmy, że wskaźnik prawie wcale nie czytających prasy codziennej wśród młodzieży wiejskiej legitymującej się wykształceniem uniwersyteckim wynosi zaledwie 7⁰/o.

Około 25⁰/o młodych mieszkańców wsi regularnie czyta prasę tygodniową, połowa sięga po tego typu lekturę bardziej lub mniej nieregularnie, a reszta (około 25⁰/o) prawie nigdy nie bierze tygodnika do ręki. Dodajmy do tego, że wykazują oni bardzo małe zainteresowanie tzw. wydawnictwami brukowymi (*Romanhefte*) — regularnie docierało do nich tylko 4⁰/o respondentów, nieregularnie około 30⁰/o, a ponad 75⁰/o prawie nigdy. Zdecydowanie większym zainteresowaniem cieszy się za to czytelnictwo książek — regularnie czyta je ponad 20⁰/o młodzieży, przeszło połowa czyta niesystematycznie, a niecałe 25⁰/o wcale nie dociera do literatury pięknej. Dziewczęta (30⁰/o regularnie czytających) w porównaniu z chłopcami (14⁰/o regularnie czytających) są czytelnikami znacznie bardziej sumiennymi. Zasygnalizujmy również, że poziom czytelnictwa młodzieży chłopskiej nie odbiega od parametrów charakterystycznych dla ogółu badanych — istotne zróżnicowania pojawiają się natomiast za sprawą poziomu wykształcenia ⁸.

⁶ Zob. tab. 7 i 8 Aneksu.

⁷ Zob. tab. 9 Aneksu.

⁸ Zob. tab. 10 Aneksu.

KOŚCIÓŁ — WIARA — NORMY OBYCZAJOWE

Zdecydowana większość młodzieży wiejskiej w Austrii jest wyznania rzymsko-katolickiego, pozostali to ewangelicy (1⁰/o) oraz bezwyznaniowcy (1⁰/o) ⁹.

Tylko 45⁰/o badanych uczestniczy regularnie w praktykach religijnych, 40⁰/o czyni to od czasu do czasu, a 15⁰/o nie podejmuje wcale kontaktów z Kościołem. Dziewczęta nieco częściej (50⁰/o) niż chłopcy (40⁰/o) uczestniczą systematycznie w praktykach religijnych. Poziom aktywności religijnej młodzieży tylko w niewielkim stopniu różnicowany jest przez jej wykształcenie (regularnie praktykuje zarówno 57⁰/o legitymujących się wykształceniem niepełnym podstawowym, jak i 56⁰/o legitymujących się wykształceniem uniwersyteckim), w nieco większym stopniu przez wiek (55⁰/o regularnie praktykujących w dolnych przedziałach wiekowych i 40⁰/o w górnych przedziałach wiekowych), miejsce pracy — zawód (56⁰/o regularnie praktykujących wśród młodych ludzi pracujących w gospodarstwach rolnych rodziców i 34⁰/o wśród młodych robotników wykwalifikowanych), pochodzenie społeczne (60⁰/o regularnie praktykujących wśród młodzieży pochodzenia chłopskiego, 52⁰/o wśród młodzieży pochodzącej z rodzin dwuzawodowych oraz 35⁰/o wśród pochodzących z rodzin nie związanych z rolnictwem) oraz przez typ gminy ¹⁰.

Większość młodzieży wiejskiej (60⁰/o) nie czuje się związana normami postępowania propagowanymi przez Kościół — 28⁰/o akceptuje je częściowo, a tylko 12⁰/o stara się tych norm przestrzegać we własnym życiu. W niewielkim stopniu zaprezentowane postawy są różnicowane przez płeć i wykształcenie, w nieco większym stopniu przez wiek (wskaźnik przestrzegających wskazań Kościoła maleje w górnych przedziałach wiekowych) i typ gminy (15⁰/o przestrzegających wskazań Kościoła w gminach rolniczych i 10⁰/o w gminach nierolniczych), a w największym stopniu przez pochodzenie społeczne badanych (19⁰/o młodzieży pochodzenia chłopskiego, 14⁰/o młodzieży z rodzin dwuzawodowych oraz 8⁰/o młodzieży z rodzin nierolniczych przestrzega wskazań Kościoła).

Stosunkowo niewielu młodych ludzi (16⁰/o) stwierdza, że zasady wiary mają duży wpływ na kształt ich życia, większość dostrzega istnienie pewnego (raczej niewielkiego) wpływu, a 26⁰/o nie widzi żadnego wpływu. Przekonania te — podobnie jak w przypadku zagadnienia analizowanego poprzednio — tylko w nieznacznym stopniu są różnicowane przez płeć,

⁹ W prezentowanym opracowaniu pomijamy zagadnienie kontaktów społecznych i czasu wolnego młodzieży wiejskiej w Austrii. Zostało ono bowiem szeroko omówione w sygnalizowanym już artykule J. Mannerta, *Lebenseinstellung...* Temat aktywności kulturalnej młodzieży wiejskiej w Austrii podejmiemy w odrębnym opracowaniu.

¹⁰ Zob. tab. 11 Aneksu.

znacznie silniej przez typ gminy¹¹, wiek (w dolnych przedziałach wykształcenia relatywnie więcej młodzieży dostrzega wpływ zasad wiary na swoje życie, w górnych przedziałach wiekowych relatywnie więcej młodzieży tego wpływu nie dostrzega), pochodzenie społeczne (wpływy tego rodzaju są postrzegane częściej przez młodzież chłopską niż pochodzącą z rodzin dwuzawodowych i nierolniczych) oraz wykształcenie (pewien, niewielki wpływ zasad wiary na swoje życie dostrzega 62⁰/o młodzieży wiejskiej o wykształceniu niepełnym podstawowym, 64⁰/o o wykształceniu średnim oraz 72⁰/o o wykształceniu uniwersyteckim). Znacznie większe znaczenie przypisuje badana młodzież modlitwie — w jej skuteczność „mocno wierzy” 37⁰/o, a „trochę wierzy” 46⁰/o młodych mieszkańców wsi. Nie przywiązuje do niej znaczenia 12⁰/o respondentów (5⁰/o pozostawiło to pytanie bez odpowiedzi).

Kolejnym zagadnieniem, które przeanalizujemy, jest stosunek młodego pokolenia wsi do niektórych norm obyczajowych. Rozpoczynamy od opinii młodzieży na temat reakcji społeczności wiejskiej na fakt urodzenia tzw. nieślubnego dziecka. Zdecydowana większość (80⁰/o) jest zdania, że „ludzie będą na ten temat tylko gadali i nic więcej”, 12⁰/o uważa, że przeciwko młodej matce zwróci się opinia społeczna (plotki, obelgi itp.), 6⁰/o sądzi, że nie będzie żadnej reakcji, że zostanie to zignorowane. Tylko 2⁰/o młodzieży wierzy, że społeczność wiejska otoczy młodą matkę opieką i zapewni jej wsparcie materialne. Dodajmy jeszcze, że drugi typ reakcji (aktywne potępienie opinii publicznej) jest relatywnie częściej przewidywany przez młodzież wsi rolniczych (15⁰/o) i nadgranicznych (20⁰/o). W obu środowiskach relatywnie najmniejsze grupy respondentów wierzą w pomoc społeczności dla młodej matki — odpowiednio 2⁰/o i 1⁰/o młodzieży.

Większość młodych mieszkańców wsi (51⁰/o) dopuszcza współzycie bez ślubu (jeśli dziewczyna i chłopiec się kochają), 49⁰/o jest odmiennego zdania. Jak można się domyślać, bardziej konserwatywne w tym względzie są dziewczęta wiejskie (53⁰/o), większy konserwatyzm cechuje również młodzież zamieszkującą wsie nadgraniczne (59⁰/o) i typowo rolnicze (55⁰/o), z górnych przedziałów wiekowych (58⁰/o młodych ludzi z przedziału wiekowego 23—25 lat). Dodajmy, że zdecydowana większość młodzieży (73⁰/o) opowiada się za ślubem kościelnym, jako najbardziej pożądaną formą zalegalizowania związku uczuciowego dwojga ludzi.

GOSPODARSTWO ROLNE — PRACA W ROLNICTWIE

Dane dotyczące tej części badań uzyskano wyłącznie od młodzieży chłopskiej z gospodarstw do 10 ha (47⁰/o), z gospodarstw o powierzchni 10—30 ha (33⁰/o) oraz z gospodarstw powyżej 30 ha (20⁰/o). Prawie 30⁰/o

¹¹ Zob. tab. 12 Aneksu.

tej grupy respondentów stanowili potencjalni spadkobiercy gospodarstw rolnych rodziców, około 50⁰/o zrezygnuje (lub zrezygnowało) z prawa do dziedziczenia na rzecz pozostałych członków rodziny, około 20⁰/o w tej sprawie nie udzieliło wyraźnej odpowiedzi. Młodzież z dużych gospodarstw rolnych ma generalnie lepszą orientację w tych kwestiach niż młodzież z gospodarstw mniejszych, często tzw. dwuzawodowcy. Młodzi ludzie przejmujący gospodarstwo rolne są też silniej zintegrowani ze środowiskiem wiejskim — tylko 9⁰/o z nich nie należy do żadnej z organizacji wiejskich (w grupie nie przejmujących gospodarstw wskaźnik ten wynosi 22⁰/o). Fakt niedziedziczenia jest większości (71⁰/o) reprezentantów tej grupy obojętny, 20⁰/o uznaje to nawet za sytuację dla siebie korzystną. Część z nich (41⁰/o) zainteresowana jest jednak małżeństwem z posiadaczem (posiadaczką) gospodarstwa rolnego, przy czym relatywnie częściej występuje ono wśród pochodzących z rodzin chłopskich (48⁰/o) niż wśród pochodzących z rodzin „dwuzawodowych” (36⁰/o) oraz w gminach rolniczych (47⁰/o) jak nierolniczych (36⁰/o). Połowa z pragnących poprzez małżeństwo kontynuować karierę rolnika chciałaby „wżenić się” w gospodarstwo nowoczesne, dobrze zorganizowane, prawie 40⁰/o nie zgłasza postulatów tego typu, a ponad 10⁰/o weźmie to, co przyniesie los. Dla wielu (26⁰/o) zasadniczym wyznacznikiem będzie wielkość obciążenia pracą lub (24⁰/o) wysokość potencjalnych dochodów, które będzie można z gospodarstwa w przyszłości uzyskać.

Dość różnie młodzież chłopska ocenia przyszłą sytuację rolników w porównaniu z sytuacją innych pracujących — 44⁰/o badanych uważa, że pozostanie ona taką jak dotychczas, 42⁰/o sądzi, że się pogorszy, a tylko 14⁰/o wierzy, że się polepszy. Równie mało optymistyczna wydaje się być ocena polityki rolnej — aż 58⁰/o młodzieży pochodzenia chłopskiego uważa bowiem, że państwo robi dla rolnictwa zbyt mało, 38⁰/o, że stosownie do swych możliwości, a tylko 4⁰/o sądzi, że pomoc państwa jest wystarczająca.

WARTOŚĆ ŚRODOWISKA ZAMIESZKANIA — PERSPEKTYWY ŻYCIA NA WSI

Stosunek młodzieży do środowiska jest pochodną jego wartości użytkowych oraz stworzonych w nim warunków życiowych. Z nimi koresponduje zadowolenie bądź niezadowolenie z miejsca zamieszkania, od nich zależy siła i jakość związków emocjonalnych ze środowiskiem, one też hamują lub pobudzają procesy migracyjne. O tych ostatnich — powodowanych wieloma przyczynami, w tym przede wszystkim kompleksem przyczyn zawodowych — rozstrzyga zawsze wynik porównania korzyści, jakie daje jednostce środowisko aktualnego zamieszkania z korzyściami spodziewanymi w środowisku będącym celem migracji.

Młodzież wiejska w Austrii w zdecydowanej większości (86%) jest zadowolona z faktu zamieszkiwania wsi, tylko 14% młodych ludzi chciałoby mieszkać w mieście (w tym 11% najchętniej w małym mieście). Najślabsze tendencje migracyjne, a jednocześnie najsilniejsze związki z wiejskim sposobem życia i wiejską tradycją kulturową są charakterystyczne dla młodzieży chłopskiej. Prawie połowa badanej młodzieży (41%) zadowolone z życia na wsi motywuje zdrowym otoczeniem (powietrze, spokój, bliskość natury) lub pięknem krajobrazu. Pozostali wskazują na: wiele miejsca na zabawę dla dzieci (17%), dobre stosunki sąsiedzkie (14%), duży krąg znajomych (13%), korzystne warunki do wybudowania domu (9%), dające zadowolenie warunki pracy (4%). Dodajmy, że tylko 1% badanych nie potrafiło wskazać, w czym leży przyczyna tak wysokiej oceny środowiska zamieszkania.

Czynniki obniżające wartość wsi jako środowiska zamieszkania zdaniem młodych ludzi łączą się przede wszystkim z:

- gorszymi warunkami pracy (mniejsze dochody, dłuższa droga do pracy, większe trudności ze znalezieniem pracy itp.) — 17%;
- mniejszymi możliwościami zdobywania wykształcenia — 17%;
- mniejszym wymiarem czasu wolnego oraz trudniejszym dostępem do rozrywki — 17%;
- silniejszą kontrolą społeczną (każdy zna każdego) — 14%;
- niedostateczną opieką lekarską — 11%;
- większymi problemami zaopatrzeniowymi i słabszą komunikacją publiczną — 9%;
- mniejszym kręgiem towarzyskim i większymi trudnościami w znalezieniu partnera — 9%.

Pomimo zgłaszanych zastrzeżeń (nie zgłasza ich — dodajmy — tylko 6% badanych) zdecydowana większość młodych Austriaków zamieszkujących wieś z optymizmem patrzy na przyszły rozwój swych środowisk zamieszkania wierząc, że:

- poprawią się możliwości spędzania czasu wolnego i atrakcyjnego wypoczynku — 29%;
- nastąpi przyspieszenie gospodarcze — 21%;
- zwiększy się liczba mieszkańców wsi poprzez zahamowanie migracji i napływ ludności miejskiej — 20%.

Tylko 19% badanych sądzi, że w porównaniu z dniem dzisiejszym nie się w przyszłości nie zmieni, a 11%, że zmieni się ale na gorsze ze względu na pogłębienie się procesów migracyjnych (6%), pogorszenie się sytuacji gospodarczej (3%) czy pogorszenie się możliwości spędzania czasu wolnego i wypoczynku (2%).

Z przeprowadzonych analiz wynika, że relatywnie najmniej opty-

mizmu rozwojowego posiada młodzież pochodzenia chłopskiego oraz zamieszkująca wsie rolnicze i nadgraniczne¹².

Stosunkowo wysoki poziom optymizmu rozwojowego nie oznacza, że nie są dostrzegane niekorzystne różnice między warunkami życia młodzieży wiejskiej i miejskiej. Prawie połowa badanych (45%) uważa bowiem swe położenie społeczne za gorsze w porównaniu z rówieśnikami z miasta. Prawie taka sama część młodych mieszkańców wsi (40%) nie dostrzega takich różnic, 9% nie umie tego określić, a 6% uważa nawet, że znajduje się w lepszej sytuacji niż rówieśnicy w mieście. Podstawowe przyczyny tego gorszego „samopoczucia społecznego” części młodzieży wiejskiej wynikają z domniemanych lepszych możliwości rozwoju zawodowego oraz łatwiejszego dostępu do instytucji kształceniowych młodych mieszkańców miasta.

Pomimo tego większość badanej młodzieży (84%) nie ma zamiaru w dającej się przewidzieć przyszłości opuścić swego miejsca zamieszkania. Z 16% mających zamiar migrować, 44% chce się przenieść do innej wsi, 35% do małego miasta i 21% do dużego miasta. Relatywnie większa mobilność charakteryzuje dziewczęta (20% skłaniających się ku migracji), młodych ludzi zamieszkujących wsie nadgraniczne (21%) i rolnicze (17%) oraz młodzież pochodzącą z rodzin urzędniczych (18%). U podstaw tych decyzji aż w 52% przypadków (dla dziewcząt w 60% przypadków) leżą względy osobiste, a w 48% przypadków (dla chłopców w 60% przypadków) względy zawodowe.

PODSUMOWANIE

Z zaprezentowanego materiału wynika, że położenie społeczne i styl życia młodzieży wiejskiej w Austrii nie odbiegają od parametrów charakteryzujących sytuację młodych mieszkańców wsi w Polsce i innych krajach Europy Środkowej. Młodzież wiejska również w Austrii żyje w warunkach nieporównywalnie trudniejszych niż młodzież zamieszkująca miasta, napotykać na znacznie większe przeszkody w realizacji swych planów życiowych. Przeszkody te wynikają przede wszystkim z różnorodnie warunkowanych ograniczeń — w dostępie do wykształcenia, w możliwościach zdobywania i wykonywania wybranego zawodu oraz dostępności pracy, w sferze pożądanego zagospodarowania czasu wolnego, w korzystaniu z pełnej gamy usług socjalnych i cywilizacyjnych będących w dyspozycji społeczeństwa.

Wskazane ograniczenia kumulują się w przypadku młodych kobiet i młodych chłopów; ich położenie społeczne — nie tylko wtedy, gdy porównujemy je z położeniem rówieśników w miastach, ale i wtedy, gdy

¹² Zob. tab. 13 Aneksu.

porównujemy je z sytuacją innych kategorii społeczno-zawodowych młodzieży wiejskiej — wydaje się być szczególnie niekorzystne.

Rozpatrując położenie młodzieży wiejskiej na tle zmian społecznych i cywilizacyjnych występujących we wszystkich krajach uprzemysłowionych, na tle nowych elementów pojawiających się w systemach wartości kulturowych ludzi współczesnych, dostrzegamy coraz wyraźniejsze, nowe symptomy w jej stylu życia — łączone ze zmianą stosunków rodzinnych, dróg kształcenia i karier zawodowych, osłabieniem kontroli społecznej, podziałami na sferę publiczną i prywatną, ograniczeniami w oddziaływaniu norm moralnych i religijnych, zwiększającą się presją na osiąganie coraz lepszych wyników w każdej dziedzinie życia — kształtujące potrzeby, których w wielu przypadkach nie można zaspokoić w miejscu zamieszkania. Rodzące się z tego powodu niezadowolenie, chociaż pogłębia skłonności migracyjne części młodzieży, nie powoduje jednakże gwałtownych wstrząsów i zmian w stosunkach społecznych wsi austriackiej, stabilizowanych ciągle jeszcze silnym przywiązaniem do tradycyjnych wartości rodziny oraz przyrodniczo-kulturowych wartości środowiska.

A N E K S

Tabela 1

ROZMOWY DZIECI Z RODZICAMI O SPRAWACH OSOBISTYCH (W %)

Częstotliwość rozmów dzieci z rodzicami	Chłopcy	Dziewczęta	Ogółem
Często	35,0	40,0	37,0
Czasami	45,0	43,0	44,0
Rzadko	18,0	15,0	17,0
Nigdy lub prawie nigdy	2,0	2,0	2,0

Tabela 2

PRZYCZYNY KONFLIKTÓW DZIECI Z RODZICAMI A WIEK BADANEJ MŁODZIEŻY (W %)

Wiek badanych (w latach)	Przyczyny konfliktów					
	wieczorna pora powrotu	sprawy finansowe	wygląd zewnątrzny	religia	zawód — szkoła	inne
15—17	20,0	11,0	16,0	6,0	15,0	13,0
17—19	19,0	15,0	13,0	8,0	11,0	15,0
19—21	15,0	17,0	13,0	9,0	8,0	17,0
21—23	12,0	15,0	11,0	11,0	9,0	21,0
23—25	13,0	15,0	12,0	10,0	8,0	21,0

Tabela 3
 UWZGLĘDNIANIE ARGUMENTÓW DZIECI PRZEZ RODZICÓW
 A WIEK BADANEJ MŁODZIEŻY (W %)

Wiek badanych (w latach)	Postawy rodziców		
	uwzględniają	uwzględniają w stopniu ograniczonym	prawie wcale nie uwzględniają
15—17	16,0	78,0	6,0
17—19	16,0	78,0	6,0
19—21	19,0	77,0	4,0
21—23	24,0	70,0	6,0
23—25	25,0	73,0	2,0

Tabela 4
 BLISCY POWIERNICY MŁODZIEŻY WIEJSKIEJ (W %)

Powiernik — osoba zaufana	CH	D	Ogółem
Matka	37,0	36,0	36,5
Ojciec	29,0	15,0	22,0
Partner/partnerka	14,0	18,0	16,0
Przyjaciół/przyjaciółka	10,0	15,0	12,5
Żona/mąż	4,0	10,0	7,0
Nie ma takiej osoby	3,0	2,0	2,5
Krewny	2,0	3,0	2,5
Nauczyciel, ksiądz-duchowny, przełożony	1,0	1,0	1,0

Tabela 5
 POGLĄDY POLITYCZNE OJCÓW I DZIECI A WYKSZTAŁCENIE
 BADANEJ MŁODZIEŻY (W %)

Wykształcenie badanych	Rodzaj poglądów politycznych			
	identyczne	zbliżone	sprzeczne	nie interesują się polityką
Niepełne podstawowe	30,0	18,0	9,0	43,0
Podstawowe	26,0	26,0	5,0	43,0
Zawodowe	31,0	25,0	6,0	38,0
Średnie	37,0	26,0	7,0	30,0
Wyższe niż średnie	36,0	36,0	11,0	17,0
Uniwersyteckie	44,0	44,0	—	12,0

Tabela 6
ZAINTERESOWANIA MŁODZIEŻY WIEJSKIEJ A WYKSZTAŁCENIE (W %)

Wykształcenie badanych	Typ zainteresowań					
	polityka	gospodarka	społeczeństwo	kultura i sztuka	natura	technika
Niepełne podstawowe	6,0	16,0	11,0	8,0	39,0	20,0
Podstawowe	8,0	14,0	13,0	11,0	34,0	21,0
Zawodowe	10,0	15,0	9,0	7,0	34,0	25,0
Średnie	11,0	17,0	14,0	10,0	30,0	17,0
Wyższe niż średnie	16,0	18,0	14,0	20,0	21,0	12,0
Uniwersyteckie	14,0	12,0	19,0	26,0	25,0	4,0

Tabela 7
PREFEROWANE ŹRÓDŁA INFORMACJI A WIEK BADANEJ MŁODZIEŻY (W %)

Wiek badanych (w latach)	Źródła informacji			
	gazeta	telewizja	radio	krąg przyjaciół
15—17	32,0	38,0	15,0	15,0
17—19	34,0	34,0	19,0	13,0
19—21	38,0	34,0	16,0	12,0
21—23	39,0	36,0	14,0	11,0
23—25	39,0	39,0	12,0	10,0

Tabela 8
PREFEROWANE ŹRÓDŁA INFORMACJI A WYKSZTAŁCENIE BADANEJ MŁODZIEŻY (W %)

Wykształcenie badanych	Źródła informacji			
	gazeta	telewizja	radio	krąg przyjaciół
Niepełne podstawowe	31,0	37,0	17,0	11,0
Podstawowe	34,0	36,0	17,0	11,0
Zawodowe	36,0	37,0	14,0	10,0
Średnie	38,0	36,0	16,0	8,0
Wyższe niż średnie	43,0	32,0	15,0	9,0
Uniwersyteckie	45,0	38,0	13,0	4,0

Tabela 9
CZYTELNICTWO PRASY CODZIENNEJ A WIEK BADANEJ MŁODZIEŻY
 (W %)

Wiek badanych w latach	Typ czytelnictwa		
	regularne	nieregularne	prawie wcale
15—17	28,0	48,0	24,0
17—19	31,0	51,0	18,0
19—21	37,0	46,0	17,0
21—23	44,0	43,0	13,0
23—25	47,0	41,0	12,0

Tabela 10
CZYTELNICTWO KSIĄŻEK A WYKSZTAŁCENIE BADANEJ MŁODZIEŻY
 (W %)

Wykształcenie badanych	Typ czytelnictwa		
	regularne	nieregularne	prawie wcale
Niepełne podstawowe	13,0	56,0	32,0
Podstawowe	24,0	57,0	20,0
Zawodowe	14,0	56,0	30,0
Średnie	25,0	57,0	18,0
Wyższe niż średnie	44,0	49,0	7,0
Uniwersyteckie	68,0	32,0	—

Tabela 11
PRAKTYKI RELIGIJNE MŁODZIEŻY WIEJSKIEJ
A TYP GMINY (W %)

Typ gminy	Praktyki religijne		
	regularne	nieregularne	prawie wcale
Rolnicze	51,0	38,0	11,0
Nierolnicze	41,0	42,0	17,0
Turystyczne	43,0	42,0	15,0
Nadgraniczne	58,0	34,0	8,0

Tabela 12
OCENA WPŁYWU ZASAD WIARY
NA KSZTAŁT WŁASNEGO ŻYCIA A TYP GMINY
(W %)

Typ gminy	Ocena wpływu		
	duży	mały	żaden
Rolnicze	20,0	59,0	21,0
Nierolnicze	12,0	58,0	26,0
Turystyczne	16,0	58,0	26,0
Nadgraniczne	19,0	56,0	25,0

Tabela 13
PRZYSZŁOŚĆ WSI W OPINIACH MŁODZIEŻY WIEJSKIEJ
A TYP GMINY (w %)

Typ gminy	Opinie młodzieży						
	I	II	III	IV	V	VI	VII
Rolnicze	27,0	19,0	16,0	20,0	10,0	5,0	3,0
Nierolnicze	31,0	22,0	22,0	18,0	3,0	2,0	2,0
Turystyczne	29,0	22,0	17,0	22,0	5,0	3,0	2,0
Nadgraniczne	30,0	20,0	16,0	17,0	11,0	4,0	2,0

gdzie: I — poprawią się możliwości spędzania czasu wolnego i atrakcyjnego wypoczynku; II — nastąpi przyspieszenie gospodarstwa; III — zwiększy się liczba mieszkańców wsi poprzez zahamowanie migracji i napływ ludności miejskiej; IV — wszystko pozostanie tak samo jak dzisiaj; V — pogłębią się procesy migracyjne; VI — pogorszy się sytuacja gospodarcza wsi; VII — pogorszą się możliwości spędzania czasu wolnego i wypoczynku.